

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarivs Martini Lvtheri in Ionam Prophetam

Luther, Martin

Haganoæ, [15]26

VD16 B 3890

Capvt III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35968

bis certo testatam exhibet, uelut Psal. 104. ipse de se prædicat.

CAPVT III

Et factus est sermo Domini ad Ionam secūdo dicens, Surge & uade in Niniuē ciuitatem magnam.

n. Hæc propterea scripta, ut intelligamus, quàm sine iussu diuino, nihil statuendum aut inchoandum sine humana placita. Primum quippe mandatum per Ionæ inobedientiam irritum factum erat. Quare nisi denuo profectio in Niniuē Deus Ionæ demandasset, dubius animi fuisset, quid faciendum fuerat. Imò potius ita illi successisset ultro suscepta prædicandi prouincia, quemadmodum ludæis, qui cum Numeri. 14. ductu & auspicio Dei, iussi in pugnam prodire recusarent, tandem ultro instructa acie, et laceffitibus hostibus, in apertum campum ad pugnandum progressi, insigni strage affecti sunt. Usque adeo uanum est & irritum, quicquid humana mens Liberi Arbitrij ductu, non consulto aut accepto Dei mandato, decernit aut statuit. Præterea huic mandato, & hoc adijcitur, ne quid aliud præ-

prædicet, nisi quod illi à Deo in mandatis fuerit cõ-
 missum, ita ut prædicandi officium, & Verbum eius
 certo mandato complexum sit. Ea demum prædica- **Vocatio.**
 tio, quæ ex præcepto Dei suscipitur, frugifera esse
 potest. Alioqui quoties præter mandati diuini auto-
 ritatem currunt, aut non missi prædicant, aliud quàm
 Verbum Dei, semper damno sunt auditoribus. Sicut
 Hieremias hoc ipsum, haud obscure docet, ubi inquit.
 Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant, non lo-
 quebar ad eos, & ipsi prophetabant. Hæc duo haud
 dubie tibi dicta esse putes, qui Verbi diuini præconem
 agere uolueris, eaq; inis sensibus tibi reponenda exi-
 stumes, neq; enim parua res est aut ludicra, nimirum
 ex qua, & tua & populi salus pendeat. Huic sub-
 scribens Petrus, hæc duo, uno quasi fasce complexus,
 Siquis, inquit, loquitur, loquatur ut eloquia Dei, si
 quis ministrat, ministret tanq̃ ex uirtute, quam suppe-
 ditat Deus. Ut certus sit utrunq; iuxta diuinum, &
 à Deo demandatū esse. Stat enim iam sententia, ipse
 dixit & facta sunt. Per Verbum eius omnia peragē-
 da sunt, loh. primo. Omnis plantatio quam non
 plantauit pater meus eradicatur. Nam quanquam
 plantentur aliqua humano conatu, & excrescant, fru-
 ctum tamē nō producūt. Ita humanarū quidem uirtū
 conatus, aggreditur quidē aliquid, sed præter dānum

et malū dat nihil. Neq; enim finem pertingere potest eius rei quam instituerat, sed unā cum studio et conatu suo tādem euanescent homines, ubi satis damnorum et malorum dederint.

Et Niniue erat ciuitas magna triduum itineris:

Niniue ciuitas Dei.

Quamobrē uero Niniuē ciuitatem Dei uocat, cum ibidē neq; cultus Dei, neq; templū, sed nec Prophetæ erant? Quantū ego coniectura possum assequi, in dicta dictam puto, quod Deo curæ fuerint, nec eos ex improviso, exito absumere uoluit, sed misso Prophetā resipiscētib; cōdonare ueniā. Proinde ualde credibile est, eius urbis incolas in Deum uerū cœli et terræ conditorē credidisse. Atqui et illud pro certo atteste habebat cognitū, eos Prophetam à se missum audituros esse, eiusq; Verbo cupide audito atq; suscepto, actutum poenitentiam acturos. Quæadmodū scriptura de Naēmā Syro loquitur, Deum uidelicet illius gratia multa bona contulisse Syriæ. Sed et regem Babiloniae Nebucadnezar seruum suū nominat. Quibus locis illud planum facere uoluit, se quoq; Deum esse gentium, et non tantum Iudæorum, esseq; inter gentes quoq; qui sui sint.

Quod autem scribit urbem tridui itineris habuisse amplius

amplitudinem, illud complures ita intelligendum esse
 contendunt, quod per gyrum eam magnitudinē mu- Magnitudo
 ro cinxerit, quæ per tres dies circumiri potuisset, à urbis Nini =
 quibus ego multum dissentio. Ea enim, nisi me fallat uæ.
 animus, inusitata inauditæq; magnitudinis fuisse ciui-
 tas, quæ duodecim aut quindecim miliaria Germani-
 ca, muro cingeret. Talis nãq; quinq; aut sex miliari-
 bus in longitudinē & latitudinē fuisse protensa. Ego
 ita rectius intelligi opinor. Niniue ea fuisse magnitu-
 dine, cuius tridui spatio, quispiã per ocium ambulãdo,
 omne plateas perreptare aut peruagari facile potuis-
 set. Mox enim in sequētibus subiicit, Ionam unius diei
 itinere ingressum esse & prædicasse, quod ego existi-
 mo unam urbis fuisse partē, quæ intra diem deambulã-
 do, peragrari potuit. Hunc uero sensum ualde iuuare
 uidetur hebraica uocula לך transitus, quem-
 a. imodum in urbibus sursum ac deorsum obambulare
 solent homines ocio dediti. Sicut Moses inquit. Exo-
 di. 14. Dominum hac nocte transisse per Aegyptum,
 & percussisse omnia primogenita, quem quidē tran-
 situm, pro certo constat non fuisse, rectum, sed obli-
 quum, hinc inde per Aegyptum. Cui hæc displicue-
 rint, suo fruatur iudicio & ingenio.

Et prædicauit Ionas & dixit, ad

huc quadraginta dies, & Niniue
subuertetur &c.

Vnus diei itinere Ionas in ciuitatem Niniuen ingressus est & predicauit. Quot autem dies insumpserit, ei urbis parti predicatio, in obscuro relictum est. Ipsa quoque predicatio summa, paucis uerbis perstricta est, uidelicet Niniuen post exactos quadraginta dies, subuertendam esse. Verisimile tamen est, eundem nedum hæc dixisse uerba, sed copiosius subuersionis futuræ rationem reddidisse, quam ob rem illis ira Dei sit expectanda, & metuenda, & quanta sit in urbe malitia, qua aduersus illos Deus irritatus sit. Item qui iusti fierent, & quid ad iustitiam consequendam spectaret. Sicuti nunc quoque moris est, cum summatim, & uno quasi fasce, amplissimum alicuius sermonis argumentum cõplectimur dicentes. De peccatis sermonem habuit. Aut de missa concionatus est.

Et crediderunt Niniuitæ Deo,
& predicauerunt ieiunium, & uer-
stiti sunt sacco a magno eorum us-
que ad paruum eorum.

Omnes homines quotquot in ea ciuitate fuerunt
mere sanctos fuisse suspicor, ut non iniuria Ionas
eam

I N I O N A M

eam ciuitatem Dei nominauerit. Namq; si potes, per uniuersum mundum mihi monstra alteram, quæ huic Niniuitarum conferenda sit, etsi sanctam ciuitatē Hierosolymā pro fides. duxeris. Intuere uero hanc rectis oculis, Ionas tantummodo unius diei itinere ingressus, prædicauit in ea, nec dum ad omnes suæ prædicationis fama dimanauerat, & mox omnes ad unum, à uia mala flagitiose uitæ respiscunt. Hierosolymitarū urbem, nec Christus nec Apostoli, sed nec tot Prophetæ suo uerbo in numerisq; miraculis, signis, & prodigijs eò qui uerunt perducere, tamen si multo tempore quaqua uersum, & penè uicatim per urbem prædicassent; ut Deus etiam hic non inconmode dicere possit, uelut Matth. s. Christus de Centurione testatus est, se tantam fidem non inuenisse in Israël. Imò tempore Ione iam tum Israël, & Hierosolymitarum urbs extremis scatebant flagitijs, quando Niniue ante actæ uitæ poenitentiam agebat. Quamuis non ita nimium fuisset mirabile, etiamsi Hierosolymite idem fecissent, tempore Dauid regis, Solomonis, Ezechie, Iosie, quandoquidem legē Dei habebant, & tot Prophetas, tot pios, & deuotos reges & principes. Tot præterea sacerdotes aliosq; innumeros spectata uitæ sanctimonia uros insignes, quorū opera indies, & sedulo, tradita lege, populi malitia cohercebat. Porro

tempore Ionæ Niniue urbium fuit optima & amplissima super terram, cui parem non inueniffes facile.

Hunc Ionæ propheta locū Sophistæ & Monachū
 Contra opē = utriq; iuxta perdita & impia pecora, ad opera
 rū merita. lienda detorquent, dicētes. Hic uero uides Deū op
 rum habere respectum, & Niniuitas per hæc imp
 trasse gratiam, tametsi fuerint gentiles & infidelit
 Liberū Arbitriū admodū se potest præparare ad gra
 tiam &c. Respōdeo, huiusmodi nugamenta & imp
 sturas sophisticas Ionam anteuertisse, in hoc quod
 niuitarum fidei, ante memorata pœnitentiæ opes
 manifestis uerbis laudet, cum inquit Niniuitas cre
 disse in Deum. Quæ quidem uerba studiosè & d
 mulanter Sophistæ subterfilunt, & nobis opera
 improbe & maliciose cōmonstrant. Item Ionas Nin
 uen ciuitatem Dei uocat. iam ciuitatem Dei esse, in
 Deum credere reuera non concedit, ut liberum ar
 triū hæc fecerit opera, sed diuina gratia & fides hæ
 operata sunt. Ob eamq; fidem & gratiā Deo quæ
 hæc grata fuisse opera certū est. Siquidē hic exten
 quoq; suam in animo fidem, & gratiam testati sunt
 quem fructū audita Ionæ prædicatio, inter ipsos cer
 produxit. Quid uero diuinæ bonitati non gratū, nec
 acceptum esset, aut etiam summe placeret, ubi pro
 sua gratia & fides mentem hominis illustrauerunt.

cun
ant
Deo
men
facc
quar
stina
cont
post
te m
ro c
cute
chi
allor
ta cu
sus s
suis r
qui s
liaue
ge &
tanq
iuna
Deu
corib
e

IN IONAM

cum neq; peccata quæ manserūt reliqua, obesse que-
ant credentibus.

Cæterum hic aduerte quod multa faciunt, quæ à
Deo illis facienda non sunt iniuncta, nihilo secus ta-
men Ionas eadem percenset, ueluti quod ieiuent, &
saccos induant. Quantopere uero putas Deum re-
quirere ieiunium aut saccos? qui totius cordis & pri-
stinae uitæ innovationem atq; resipiscentiam habere
contendit. Sed nec per Ionam ab illis hæc exegit aut
postulauit, uerum tantummodo, ut relicta prioris ui-
tæ malitia, ad meliorem frugem se reciperent. Nunc ue-
ro etiam qui sacco amictus est & ieiunat, intus & in-
cute perditus latro esse potest, quales ferè sunt Mona-
chi in suis cucullis. Iccirco in sequentibus haud quaquam
illorum ieiunium & saccos commēdat, sed quod agni-
ta culpa resipuerint, & quisq; à uia sua mala reuer-
sus sit. Illud autem ex recepta consuetudine, quam à
suis maioribus, quasi per manus traditam acceperāt,
qui saccis & ieiunio coram Deo sepe numero se humili-
auerunt. Hoc idem sentiendum & dicendū est de re-
ge & principibus eius aulicis, in cinere sedente, &
tanquam absurda præcipiente, ut pecoribus etiam iei-
unandum, saccosq; induendos esse putarit, atq; ad
Deum clamandum. Quis uero unquam fando audiuit, pe-
coribus quoq; sacco amictis & ieiunis ad Deum cla-

ma

COMMENTARIUS

mandum esse? Num Deo quoque cura esse existimatur
ut haec opera fiant ab animantibus.

Externa opera
cur fiant.

Eiusdem momenti & ponderis sunt apud Deum
ieiunium, & sacri animantium & hominum, & co-
tra non magis ualet hominum apud Deum ieiunium
quàm pecorum. Ceterum animus metu cōsternatus
neque non consciētia cōtrita & humiliata, his etiā
surdiora facit, ut testetur serio se ducti ante astra
pœnitētia. Atque adeo si fieri ullo modo possit, etiā
gna, saxa, & silices, omnes præterea creaturas
unā lugendum & lamētandum induceret, & tamē
ne sic, quidem minimam partem ueræ pœnitentiæ
assequi posse putaret. Neque enim ulla oratione
explicari potest, estque res prorsus incomprehensibilis
quanta sit cordis, peccata ex animo detestantis, pœ-
nitudo, putantis neminem non ita debere esse affectū
ut ipsum est. Ut nō male Paulus Romanis. s. scripsit
uideatur, spiritus gemitus esse inenarrabiles. Huc pœ-
nitet quoque quod Dauid in Psalterio scribit se leonem
in morē rugiisse præ cordis sui gemitibus. Hoc est
tam in corde suo fuisse pœnitentiā, & gemitū sup-
plicationem, quam erūpentibus lachrymis & eiulatio-
adeo immane declarauerit, ac si quis frendentis leonem
rugitum audiuiisset. Iam ubi Deus tantam tamque ser-
cordis pœnitentiā conspexerit, contentus est, adeo
etiam

IN IONAM

etiam ea quæ absurde fiunt illi placeant, quæ alioquin
ne aspiceret quidem, nisi tam certa usq; adeo humilia
ti cordis significatione fieret. Quamobrē Ionas Nini
uitarum pœnitentiã ualde significanter, & graphice
depinxit, ut eam quæ fuerit grauis, seria & efficax.

Quod si nunc Sophistis in animo est operũ iactan
tia, ut ea quæ Deus nõ fastidiat aut respuat, haud ma
gnopere illorũ instituto reluctabimur. Tantũ hoc mo
neo, ne, quæ illorum est oscitantia, & perfida negli
gentia, altero iactato, alterũ dissimulent. Hoc est dum
opera iactant, addant etiã confracti contritiq; cordis
ex animo factã pœnitentiã, ex qua ista opera mana
re solēt. Nam dum sola opera, animi cogitationibus
inspecta arripiunt, citra tam grauis adeoq; serie pœ
nitentiæ accessionem, ueluti usu receptam in mona
sterijs, & ecclesijs consuetudinem, qua per tempus
quadragesimale, præcipue illos occupatos, & distri
ctos uidemus, reuera nihil sunt aliud, quàm absurdissi
ma stultorum hominũ opera, non secus quàm si pecco
ribus interdicta fuerint ieiunia, præscriptaq; pœnitē
tiæ ratio, & formula, posthabita hominũ pœnitētia.
Quibus omnibus nihil prorsus ageretur, quàm quod
Dei omnipotētiam naso, quod aiunt, suspenderemus,
maiorisq; furoris iracundiã in nos cõcitaremus. Quã
propter suadeo in totum talia missa facienda esse, aut

C O M M E N T A R I V S

Lib. arb. magno serio arripienda, ἢ δὲ χελώνος κερὰ
 φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Non sunt hæc facienda
 ignaüter & frigide, sed acriter & serio, ut pote qui
 mediocritatem non recipiunt, aut stertentem, & so-
 phisticum animum. Eam uero animi serio peccata
 testantis certam pœnitudinē non præstat, Liberi Au-
 bitrij nequicquam asserta potentia, aut altoqui hu-
 narum uirium imbecillitas, sed fides eandem, spiritus
 sancti uirtute in nobis operatur. Quippe ipsos quos
 Niniuitas, haud quaq̃ absurdis hisce operibus con-
 tos esse uidemus, sed præter pecorum ieiuniū & in-
 uocationem, uerae pœnitentiæ caput ipsissimum ad-
 gunt, præcipientes, ut unusquisq; à uia sua mala
 uersus discedat, relictis manuum suarum iniquita-
 bus. Immodica iam passim est operum factendorum
 iactantia, omisso semper illo quod operibus adiectum
 est, nimirum ut animi malitia deposita, iusti fieremus
 ne tantum manes culmos pro tritico, citraq; nucle-
 putamina Deo sacrificaremus, & per hoc illum pro
 ridiculo ac delectamento haberemus. Dic uero illi
 ut prius iusti facti, opera tantopere iactata faciāt,
 spes est, ut sine negotio, lis pro asserēdis operibus
 ponatur. Atqui nunc immodici operū iactatores
 re nihil præstāt aliud, quàm quod gladiatorio animo
 pro-defensione operum cum alijs indecore & rabie

IN IONAM

se litigent, quorum nullum nec uita nec factio exprime student aut cogitant, immò ne possunt quidem, de quibus impendio loquaces, & præfracti nunquam non garrunt.

Saccis amicri ad rationem Hebraici sermonis per Saccis amia inde ualet, ac pannis & non sumptuosis uestimentis circi conuestiri, nullo adhibito mundo & ornatu. Quem admodum serè procedunt in publicum lugètes, tenuiter uestiti, ueste lugubri, nec opus est, ut per omnia sint sacci, aut eius generis pannus, ex quo sacci conficiuntur. Sicut Hieremias inquit. Coelum sacco induam, hoc est, nubium densitatibus illum obscurabo, & contegam. Accedit his, quod Iohannes Apoca. 6. scribit, solem factum esse nigrum, tanquam saccum cilicium. Ita hic quoque saccis amiciuntur animantia, hoc est unà lugendum est illis, & uultus tristis sumendus. Sicut Hebraica ratione panis & aqua manducandi & bibendi significationem obtinent. Et in cinere sedere, est se humiliare, non fastu turgidum esse sublatoq; animo incedere. Non quod tantum panis esu & simplicis undæ potu uictitarint, aut in cinere ante focum humi sederint, sed quum non sit frugalior aut tēperatior cibus & potus, quàm panis, & aqua, nec tenuior (ut ita dicam) pannus atq; sacco-rum est, nec locus humilior ac foci, aut cineris, fit,

COMMENTARIUS

ut per hæc omnes uiles cibi, uestes, loci significetur, uelut Esaias de Babylone loquitur Humiliare Babylon humiliare, sede in cinere &c.

Quis scit si poenitentiam agere
Deus, & reuertetur ab ira furoris
sui & non pereamus?

Hic perinde rex loquitur, ac si incertus sit an-
num Deus ei uelit esse clemens, & propitius, cui
men fides requirat certitudinem, ita ut nihil de gra-
tia hæsitantes certo persuasum habeamus nos De-
curæ esse, aut fides dici non meretur. Verum enim
uero nihil dubitat, alioqui hæc non fecisset, quæ
illo facta esse Ionas memorat. Nam hominis animus
qui in dubio est, Dei misericordiam & clementiam
non implorat, sed neq; eiusmodi poenitentia fructus
facit. Caterum res ita se habet, cor quod neutiq;
mulata ducitur poenitentia, tanta trepidatione ad-
sus dubitationem conflictatur, nec dum uictoria
nuit. Quare ad hunc modum loquitur, ac si incertus
sit. Sed reuera nihil aliud sibi uolunt aut quæ-
runt hæc uerba, quàm quod testentur animi trepidationis
certamen aduersus dubitationem susceptam
dum debellatum esse, sed uersari etiamdum in labi-
& necessitate. Iam si fides abesset omnino, tanta
dubitatione

Poenitentia
uera.

IN IONAM

dulitate, pugnandi laborem non sustineret. Iccirco
 hæc uerba magis signa sunt præsentis fidei quàm du-
 bitationis, eiusmodi tamen fidei, quæ in metu est, &
 pugnat, quæq; gratiam Dei ante oculos habeat præ-
 fixam, ueluti dicit. Quis scit? si pœnitentiam agat
 Deus &c. Hoc est uideo adhuc superesse locum cle-
 mentie, nec tantum furoris iracundia sæuit.

SVPERVACANEVM, esse opinor, curio-
 sam illam & nimis argutam quæstionē hic discutere,
 quomodo Deus animi sui decretum mutet, aut duca-
 tur pœnitentia, quum sit immutabilis, qua explican-
 da multi nimium anxie se torserunt, inutili labore se-
 metipsos cōstitentes. Huc potius dirigendi sunt oculi,
 ut animaduertamus quàm incredibili fide præditi fue-
 rint Niniuitæ, nedum credentes quod Ionas de sub-
 uertenda urbe futurum prædixerat, uerum etiam diui-
 nam gratiam sibi polliceri audētes, tametsi nullā eius
 obtinendæ promissionē ex Iona audiuerāt, sed mina-
 cissimas tantum minas, auribus hausserāt. Magna res
 est, nec indigna multorū admiratione, adeo splendidā
 urbē, adeo potētē regē tā subito metu cōsternari atq;
 terri ad unius uiri prædicationē, ut ilico omni fastu
 deposito, Deū metuētes in tantū se deiiciāt atq; humi-
 liēt, nec ante secū expēdāt, cur ipsi præ omnibus alijs
 per orbē urbibus peccatores danētur. Quā uero per-

An Deus du-
 catur pœnuē-
 tia.

COMMENTARIVS

timaciter Sodoma, & Gomorrha prædicationi Loti, reluctabantur? Quanto nisu repugnabat Mosi, & Aaroni Pharaonis pertinax induratio? Quanta animi duritia & cecitate aduersus Christum, & Apostolos debacchata est semper Hierusalē? Quo furore Roma in omnes Christianos sæuebat? Præterea quam ferociunt, quàm furiunt etiamnum principes, & Episcopi aduersus Euangelium. Est profecto uniuersus mundus, si cum Ninuitis collatus fuerit, plenus peccatis, sicut nebulonibus & Diabolis.

Alterum adhuc maius, & admiratione longe dignius, quod in tanta trepidatione, & animi angustia non desperarint, cum nullam habuerint promissionem. Age quæso cui innituntur, quo minus omnem spem & animū abijciant? Nobis cum sint tot Prophetæ & Apostoli, tanta scripturarum copia, tantus probatissimorum librorum cumulus, tot concionatores, & uerba plena bonæ spei & consolationis, tamen ne hic quidem Deo admodum fidimus, aut credimus. Vt non incommode nostræ Verbi diuinitatæ, dici posset oceanus, quantum ad guttulam collectus, quam illi obtinuerant. Neq; uero plus habere potuerunt, præter unicum illud Verbum, Deum uidentem cet coeli & terræ conditorem fuisse, illumq; adeo uerum esse Deum, qui clemens sit & propitiuus. Atque

IN IONAM

eam diuini Verbi portiunculam, usq; adeo utilem & frugiferam sibi metipsis reddiderunt ad salutem, in decus, & ignominiam Iudæorum iuxta ac Christianorum, qui tanta uerbi affluentia, non nisi in nostram perniciem impijssime abutimur. Quapropter Christus Matth. 12. Niniuitas Iudæis, atq; adeo nobis omni- *Incredulitas*
 bus, præponere non dubitat, affirmans eos surrecturos in iudicio, atq; hanc generationem condemnaturos, qui ad Ionæ prædicationem, nihil cunctantes respuerint, & ecce plusquàm Ionas est hic. Et hoc quidem non iniuria, cum ne dimidiam quidem partem uere poenitentia, qua ducebantur Niniuitæ, impendamus, tot minis & promissis à Deo lactati, & præmoniti, cum Niniuitæ unicis minis perterriti, curaq; nullam promissionem recreati, sic copiosam, sic efficacem fidem præstiterunt. Verum enim uero ita semper agitur, ut ubi minime effusa est Verbi diuini copia, *J*
 ibi sitiatur & desyderetur maxime, ubi eiusdē est affluentia, ibi ferè fastiditur atque contemnitur.

Et uidit Deus opera eorum, quoniam reuersi sunt a uitiis suis malis &c.

Hic hic (clamabunt) commendantur opera. Quid uero illorum uociferationibus & queritationi respondebimus? Hic uero iusticiarij parta uictoria adornant.

COMMENTARIUS

triumphum, sed nescio an sint triumphaturi. Tu uerba textus accuratius, & rectius quam illi solent, inspicere, sic enim dicit. Deus uidit opera eorum, hoc est placebant illi. Sed cuiusmodi opera? Hæc ipse interpretando nominatim perstringit, quoniam reuersi sunt, inquit, à uijs suis malis. I nunc & eiusmodi opera discite tu quoque; & doce alios, ac dum Deum, nedum operum iactantiam tibi faueamus, sed ipsi quoque in partem iactantiae ueniamus. A malis uijs desistere, inquam ueram innouate uitæ uiam regredi, non est uulgare opus, quod in se non complectitur ieiunium aut facerum amictum, sed est: animo in Deum credere, proximumque, ut se ipsum diligere, hoc est totius hominis probitatem, & iustitiam externe, & interne, & anima & corpore iustificati requirit. Siquidem Deus totum hominem habere cõtendit, extremo odio prosequens, qui neque sunt calidi neque frigidi, aut utroque pede claudicant.

Vitæ innouatio.

CAPVT III

Et contristatus est Ionas ualde & iratus est &c.

Age queso quis nõ merito miretur inauditam,